

Berachot Sources 49

פרי מגדים אורח חיים אשל אברהם סימן קעז ס"ק א

א בלא. עיין מ"א. הנה האדון ז"ל צידד באוכל פת ארעאי ועיקר סעודתו מבשר ודגים וכדומה אי פת פוטרין מברכה ראשונה. ומקום הספק דלא קיימא לן כרבי חייא ברכות מ"א ב' דפת אין פוטר כל מיני מאכל (פירות וכדומה), אף על גב דין פוטר כל מיני משקה כבסימן קע"ד סעיף ב', ועל כרחך בשר ודגים וכדומה הטעם דאגב פת באין אף על גב דאין מלפת, הפת עיקר והם טפלים, וכנראה מתוספות שם ברכות מ"א ב' ד"ה הלכתא כיון דמשום פת הם באים הפת פוטרין, משמע הא פת טפל לגבייהו לא. או י"ל דין פוטר כל משקין אף על גב דלא שתי תחלה כי אם פחות מרביעית משמע (בלבוש סימן קע"ד סעיף ד', "קבע" אפשר לאו דוקא). והטעם, או דפרי הגפן למאן דאמר מעין שלש דין תורה הוה קל וחומר לפניו, לו יהיה סמך ודרבנן, מכל מקום ברכה חשובה היא ומוציא כולן, כל שכן פת דוודאי ברכת המזון דין תורה וקל וחומר לפניו דברכה חשובה היא (עיין לבוש סימן קע"ד סעיף ו' ומ"א סימן קע"ב ס"ק ג'). וגם המוציא ברכה חשובה מכל הברכות, וכדבעינן למימר לקמן אי"ה בסימן רי"א [אשל אברהם, כללי סדר המעלות] בזה. ואם נאמר יין חשוב מאוד עד שקבעו ברכה לעצמו וכל המשקין טפילין לו בערך, הוא הדין פת חשוב מכל מיני מזון והם טפילים לו בערך, מה שאין כן פירות לאו בערך הם דלאו זייני, ומשום הכי פת אפשר פוטר בכל שהוא להנך בשר ודגים הואיל וכל מיני זייני טפילים אצלו כמו ביון, וכאמור. ומה שכתב יברך עליהם ולא על הפת חוץ שבת שמחויב לאכול פת כבסימן קפ"ח סעיף ו' שבהכרח מברך על הפת לאכול כזית פת אז לא יברך עליהם (טעות סופר "לא"). ולומר שיכוין שלא לצאת בברכת המוציא לאלו, צ"ע. ומה שיש מהעיון הוא באכל כזית, דברכת המזון דרבנן, ואכל תאינים וענבים הרבה למאן דאמר מעין שלש דין תורה איך יברך ברכת המזון על פת דרבנן ויוציא תאינים וענבים דחייב עלייהו מן התורה, אין בדין. ומיהו תמרי י"ל דברכת המזון פוטרין, עיין [מ"א] אות ו' וסימן ר"ח [ס"ק] כ"ה, ואי"ה יבואר עוד:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות בציעת הפת, סעודה, וברכת המזון סימן קעז

דברים הבאים בתוך הסעודה ואחר הסעודה מה דינם, ובו ה' סעיפים.

סעיף א

(א) דברים הבאים בתוך הסעודה, אם הם דברים הבאים מחמת הסעודה דהיינו דברים שדרך לקבוע סעודה עליהם * (א) ללפת בהם את הפת, א' <גוון: בשר, ודגים, א' וביצים, וירקות, וגבינה, ודייסא ומיני מלוחים, ב' <א' אפי' אוכלם א' ב' (ב) בלא א' [א] פת ג' אין טעונו ברכה לפנייהם, דברכת המוציא (א) פוטרין; ולא לאחריהם, דברכת המזון פוטרין; ואם הם דברים הבאים שלא מחמת הסעודה, דהיינו שאין דרך לקבוע סעודה עליהם ללפת בהם את הפת, ב' * (ד) <גוון: ז' תאינים ב' וענבים א' [א] (ה) וכל מיני פירות, (ו) וע"ל סימן קס"ח סעיף ח', אם אוכל אותם בלא פת, טעונו ברכה לפנייהם דברכת המוציא אינה פוטרין, דלאו מעיקר סעודה הם; ואינם טעונים ברכה לאחריהם, א' <ג' דכיון שבאו בתוך הסעודה (ז) בהמ"ז פוטרין; א' (א) ב' ג' ד' <ח' ואם (ב) בתחלת אכילתו אכל ג' ז' הפירות (עם הפת) <א' ה' * (ט) ובסוף אכל עמהם פת, אפילו אם בינתיים אכל מהם בלא פת, (י) אינם טעונים ברכה אף לפנייהם.

סעיף ב

(ג) דברים הבאים לאחר סעודה קודם ברכת המזון, שהיה מנהג בימי חכמי הגמרא שבסוף הסעודה היו מושכים ידיהם מן הפת ומסירים אותו וקובעים עצמם לאכול פירות ולשתות, כל מה שמביאים אז לפנייהם, בין דברים (א) הבאים מחמת הסעודה בין דברים הבאים (ב) שלא מחמת הסעודה, * טעונים ברכה ' בין לפנייהם (ג) בין לאחריהם, דהמוציא ובהמ"ז אין פוטרין אלא מה שנאכל (ד) תוך עיקר הסעודה; ודין זה האחרון ז' אינו מצוי בינינו, ז' לפי * שאין אנו רגילין ג' * למשוך ידינו מן הפת עד בה"מ.

סעיף ג

(ד) (א) <ג' ואם ח' קובע ליפתן סעודתו על הפירות, הווי ליה הפירות כדברים הבאים מחמת הסעודה; <ב' ו' ג' * ואפילו אם אוכל מהפירות בתחלת סעודתו בלא פת, אינו מברך לא לפנייהם ולא לאחריהם, <ג' (ה) (ט) ויש חולקין, ולכן * טוב שיאכל בתחלה מהפירות עם פת, ואז אפי' אם אח"כ יאכל מהם בלא פת אינם טעונים ברכה כלל. הגה: (י) ואף על פי שאינו חוזר לבסוף לאכול עמהם פת, מאחר שעיקר קביעות היה עלייהו (ב"י בשם הר"י).

משנה ברורה סימן קעז ס"ק א - ב

(א) ללפת בהם וכו' - ודייסא אף שהיא עבה [א] ואינו מלפת בהם הפת ונאכל בפ"ע מ"מ [ב] כיון שבאת להשביע עיקר סעודה היא ונטפלת להפת וה"ה כל מיני תבשילין הרגילין לבוא לתוך סעודת הפת [רא"ש]:
(ב) בלא פת - דכיון שתמיד באים ללפת את הפת [ג] מעיקר הסעודה הם ונטפלים להפת:

(ח) ואם בתחלת אכילתו וכו' - ר"ל שתחלת אכילת אותן פירות היה עם פת [יא] וגם כונתו הוא לאכול עמהם פת גם אח"כ אף שאכל עמהם באמצע בלא פת א"צ לברך עליהם דכיון שאכל אותם תחלה וסוף עם פת נחשבין כדברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה דא"צ ברכה כנ"ל [יב] אך כ"ז דוקא כשהובאו ללפת בהם את הפת ולא לקינוח דאם הובאו רק לקינוח אף שאכל עמהם מקצת פת תחלה וסוף לא מהני [יג] ומה שאוכל בלא פת צריך ברכה. וגם לא מיירי כשעיקר קביעות סעודתו היתה על אלו הפירות דאז א"צ שיאכל גם לבסוף עם פת דוקא ורק כיון שהתחיל לאכול עם פת שוב אין מברך עליהם אף כשאכלן אח"כ לבדן לכו"ע כמבואר בס"ג:

(י) אינם טעונים ברכה - והאחרונים [טו] כתבו דראוי ליזהר לכתחלה כשהובאו לפניו פירות בתוך הסעודה ללפת בהם את הפת שיברך מתחלה עליהם קודם שיאכלם עם הפת ויאכלם קצת בפ"ע ואח"כ יוכל לאכול בין עם פת בין בלא פת כי יש מהראשונים דסברי דאפילו אם אוכל תחלה וסוף עם פת אם אוכל באמצע בלא פת צריך לברך ובדיעבד אם לא בירך מתחלה מותר לאכול אך שיראה לאכול גם לבסוף עם פת. אמנם אם עיקר קביעות סעודתו היתה מתחלה על הפירות אז לכו"ע אפילו אם אוכל אח"כ בלא פת א"צ לברך כמ"ש בס"ג. אם אכל פשטיד"א שממולא עם פירות [טז] א"צ לברך על הפירות דנטפלים הם להקמח ועיין לעיל בסימן קס"ח במ"ב:

(כ) שדרכן לבוא וכו' - ר"ל [יח] וגם אוכלן עם הפת כיון שהוא מבית אחרים שבודאי לא היה דעתו עליהם כלל אין נפטרין בברכת הפת:

ביאור הלכה קעז:

ובסוף אכל עמהם: עיין במ"ב מש"כ דהוא לעיכובא דבלא"ה צריך ברכה והוא מהלבוש וש"א והנה באמת זהו רק לדעת הרבינו יונה וסמ"ג והגהת מיימוני אבל להרא"ש והטור א"צ לברך על הפירות כיון שמתחלה הובאו לאכול אותם עם הפת והתחיל לאכול עם פת ומדברי המחבר אין ראייה להיפך דאפשר דכונתו דבאופן זה הוא יצא ידי רוב הפוסקים אבל אי לא"ה יש ספק בדבר וכ"כ בנהר שלום ובודאי לכתחלה יש ליזהר בזה שהיכא שרוצה לאכול בינתיים מעט פירות בלא פת יהא בדעתו לגמור אכילתו עם הפת דוקא דבזה יצא לכל הפוסקים הנ"ל וכמ"ש בב"י:

שאין אנו רגילין: ובסעודות גדולות שרגילין למשוך ידיהם מן הפת ולערוך השלחן במיני פירות וגם לשתות יש אומרים דאף בזמננו שייך דין זה וצריך לברך עליהם [והוא דעת הטור והלבוש] וי"א דוקא בימייהם שהיו מסלקין השלחנות קודם בהמ"ז וע"כ נראה כסעודה אחרת אבל אנו שאין אנו מסלקין השלחן אע"פ שסיימו מלאכול ואין דעתן לאכול פת כ"ז שלא ברכו כבתוך הסעודה דמיא [והוא דעת הב"ח והמ"א והא"ר] וכן המנהג כ"כ הח"א. ועיין בא"ר שהביא דבכלבו ורשב"א ותרי"י הזכירו סילוק השלחן. אמנם משארי פוסקים נראה כהטור דבר"ח המובא באור זרוע וערוך וברמב"ם ותוס' רבינו יהודה ורא"ש ובהגה"מ ושאר הקדמונים לא הזכירו כלל ענין סילוק השלחן ורק שמשכו ידיהם מן הפת. ודע עוד דאף שהמחבר הזכיר בקצרה וסתם לדינא דדברים הבאים לאחר סעודה טעון ברכה אף בדברים הבאים מחמת הסעודה ומשמע דאכל מילי דס"א קאי ואפילו אדייסא לענ"ד יש לעיין בזה דמצינו הרבה פוסקים שחולקים בזה דפסק המחבר הוא רק לשיטת התוס' והרא"ש וגם הרמב"ם נראה לכאורה דס"ל כן אבל הרבה ראשונים לא ס"ל כן והוא כי הרשב"א כתב דבין דייסא ובין בשר ודגים אם באו אף לאחר הסעודה א"צ ברכה לא לפנייהם ולא לאחריהם משום דהם עצמם עיקר סעודה הם שבאים להשביע והאשכול הביא בשם רב האי גאון שני פירושים בהסוגיא פירוש א' הוא דלאחר הסעודה שבש"ס דצריך ברכה בין לפנייהם ובין לאחריהם הוא קאי רק על דברים שאינם מחמת הסעודה [היינו פירות וכיו"ב] דאם היה מביאם בתוך הסעודה צריכים ברכה לפנייהם ואם הביאם לאחר הסעודה צריכים ברכה אף לאחריהם אבל דברים הבאים מחמת הסעודה משמע דא"צ ברכה כלל [ועל פירוש זה כתב שם דהוא כפשטיה דסוגיא והוא דלא כפירוש התוספות והרא"ש] וגם לפירוש ב' שם שהוא כפירוש הבה"ג ס"ל נמי דעכ"פ ברכה לבסוף א"צ על דברים הבאים מחמת הסעודה אף אם הביאן לאחר הסעודה דברכה בתחלה צריך משום דאין מלפת בהם את הפת אבל ברכה לבסוף א"צ רק בפירות עי"ש ובר"ח המובא באו"ז מוכח לכאורה נמי שס"ל כן שכתב דזה קאי על דברים הבאים שלא מחמת הסעודה כגון אבטיחים ורמונים דכיון שמשכו ידיהם מן הפת ואינם באים ללפת הפת צריך ברכה בין לפנייהם ובין לאחריהם וכן הביא שם גם בשם הערוך ולענין בשר ודגים י"ל דס"ל נמי דצריך ברכה [ודלא כהרשב"א הנ"ל] דפטורין הוא רק משום דבאין ללפת בהן את הפת משא"כ לאחר שמשכו ידיהם מן הפת אבל בדייסא שהוא תבשיל הוא בכלל דברים הבאים מחמת הסעודה וא"כ אף לאחר הסעודה נמי א"צ ברכה. היוצא מדברינו דבדייסא הוא פלוגתא דרבוותא וספק ברכות להקל [והמחבר סתם בזה ומשמע דקאי על הכל וכמו שמוכח מלשון הטור והמ"א אמנם פירש דהיינו בשר ודגים ואולי בכונה פירש כן] והנה לפי מה שמבואר לקמן בסימן ר"ח ס"ז באחרונים דעל דייסא אם בירך בהמ"ז יצא נראה דבענינו אם אכל דייסא אחר שמשכו ידיו מן הפת טוב שיכוין לפטרו בבהמ"ז:

משנה ברורה סימן קסח ס"ק מא (מא) שלא מחמת הסעודה - פי' שלא אכלם להשביע רעבונם [לח] רק לקינוח ומתיקה [דאלו אכלם למלא רעבונם [לט] אפילו לא אכלם רק מעט הם בכלל סעודה וא"צ ברכה]:

רבינו יונה מסכת ברכות דף כט עמוד ב

ובזה אנו מתרצין מה ששואלין העולם בלילי פסח למה אין אנו מברכין בטיבול שני ב"פ האדמה כמו בטיבול ראשון והטעם מפני שכיון שמתחלה היתה כונתו לאכלם שהיה יודע שמחויב היה באכילתן דברים הבאים מחמת הסעודה הו' והו' להו טפילה לפת ולפיכך אינו מברך עליהם בורא פרי האדמה אלא ברכת המצוה בלבד דהיינו לאכול מרור והכי תנן בפסחים (דף קיד א) בהדיא עד שמגיע לפרפרת הפת דמשמע דטפילה הו' לפת ומזה הטעם נמי היו מברכין על הפסח לאכול את הפסח ולא היו מברכין שהכל וכו' מפני שטפל הוא אצל הפת שאכל מתחלה (כיון שחייב באכילתו) וחייב לאכול אחר המצוה והמרור דכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו:

שיטה מקובצת מסכת ברכות דף מא עמוד ב

ולענין ירקות של פסח כגון מרור שהוא נאכל בתוך הסעודה שכך דרך לאכול אחר אכילת מצה בטיבול שני. אף על פי שאינו בא מחמת סעודה שאינו בא להשביעו. מכל מקום כיון שהוא בא להם לשם חובה לסעודה הוה ליה כדברים הבאים מחמת הסעודה ואינו טעון ברכת הנהנין אלא ברכת המצוה לחוד והיינו לאכול מרור. ותו איכא למפטריה נמי משום דהא בריך בטיבול ראשון על שאר ירק ברכת הנהנין מקמי סעודה והיה בדעתו לאכול אלו אחר מכאן דהא ידע דמחוייב הוא לאכול. וכיון דכן הוה ליה כבירך על היין שלפני המזון דקיימא לן דפוטר יין שלאחר המזון בשבתות וימים טובים שדעתו לשתות יין אחר כך כדאיתא בסמוך

רש"י מסכת פסחים דף קיד עמוד ב

פשיטא היכא דאיכא שאר ירק' - מברך מעיקרא אירקי בורא פרי האדמה, דאסור ליהנות מן העולם בלא ברכה, וכיון דיש לו שאר ירקות הכי שפיר טפי שיברך בורא פרי האדמה על הירקות תחלה, דהיינו ברכה הראויה להם ויפטור את המרור הבא אחריו מברכת בורא פרי האדמה, ואחר כך יברך על החזרת על אכילת מרור.

רשב"ם מסכת פסחים דף קיד עמוד ב

פשיטא היכא דאיכא שאר ירקות מברך. מעיקרא בטיבול ראשון אשאר ירקות בורא פרי האדמה דאסור ליהנו' מן העולם הזה בלא ברכה דכיון שיש לו שאר ירקות הכי שפיר טפי שיברך בפה"א תחלה דהיינו ברכה הראויה להן ויפטור את המרור מברכת פרי האדמה ואחר כך יברך על החזרת על אכילת מרור:

תוספות מסכת פסחים דף קטו עמוד א

והדר אכיל חסא בלא ברכה - ונראה דאין צריך לברך בפה"א אף על גב דהגדה הו' הפסק כדפרישית לעיל ולא מיפטור בברכה של טיבול ראשון מ"מ ברכת המוציא פוטרן דהוה להו דברים הבאים בתוך הסעודה מחמת הסעודה שהרי ירקות גוררין הלב וקרי ליה נמי למרור פרפרת הפת וכן אמר בכיצד מברכין (ברכות ד' מב.) בירך על הפת פטר את הפרפרת פרפר' היינו דברים הממשיכים האכילה כגון דגים קטנים ותמרים וירקות והיו רגילים לאוכלם בתוך הסעודה בין מאכל למאכל ולכך פטר את הפרפרת לפי שבא לצורך שעל ידי כך אוכל יותר ואין לומר דפרפרת היינו דבר שבא ללפת בו את הפת דהא הו' בכלל הא דקתני התם דמברך על העיקר ופוטר את הטפילה וקאמר נמי רבי חייא פת פוטרת כל מיני מאכל ורב פפא נמי פסיק התם הלכתא דברים הבאים תוך הסעודה מחמת הסעודה והיינו הפרפרת כדפי' אין טעונון ברכה לא לפנייהם ולא לאחרייהם שלא מחמת הסעודה תוך הסעודה כגון תאנים וענבים שאין באין להמשיך המאכל ולא ללפת אלא לתענוג צריכין ברכה לפנייהם ולא לאחרייהם אחר הסעודה אפילו פרפרת טעונון ברכה בין לפנייהם בין לאחרייהם וה"ר יוסף טוב עלם כתב בסדרו למה שאר ירקות באין תחלה לפטור חזרת מברכה ראויה לה וליתא דהא משום היכירא באין ולא שייך כאן חבילות אלא בתרי מילי ועוד דרב חסדא מברך שתיהן אחזרת ועוד דמשמע דלא פטר ליה פת ושמה אינו מחשיבו פרפרת הפת כיון שאינו אוכל ממנו אלא כזית.

רא"ש מסכת פסחים פרק י סימן כו

כו פשיטא היכא דאיכא שאר ירקי מברך ברישא בורא פרי האדמה ואכיל וכי מטא לחזרת מברך על אכילת מרור ואכיל. ופי' רשב"ם ואין צריך לברך בורא פרי האדמה לפי שנפטר בברכה שבירך על הירקות.^(נ) ולא נהירא דהא אסח דעתא באגדתא והלילא דאמרינן לקמן (דף קטו ב) הנוטל ידיו בטיבול ראשון צריך שיטול ידיו בטיבול שני משום דאסח דעתיה באגדתא והלילא.^(ש) ומה שאין מברכין בפה"א על המרור היינו משום דכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו וחובה הוא

להביא מרור אחר מצה הלכך הוה כדברים הבאים בתוך הסעודה מחמת הסעודה שאין טעונו ברכה לא לפנייהם ולא לאחרייהם. תדע לך דהא קרי ליה במתני' פרפרת הפת דקתני במתני' עד שמגיע לפרפרת הפת והיינו חזרת שמביא אחר הפת. ותנא בכיצד מברכין (דף מב א) בירך על הפת פטר את הפרפרת. ונראה לי דלא קשה לפי' רשב"ם דנהי דאגדתא והלילא הוי היסח הדעת לענין נטילה היינו משום דילמא אסח דעתיה ונגע במקום הטנופת ידיים עסקניות הן אבל לענין אכילה כיון שבירך בורא פרי האדמה על הירקות וחזרת לפניו ודעתו לאכול ממנו לאו נמלך הוא ואין כאן לא היסח הדעת ולא שינוי מקום שיהא צריך לברך שהרי חברים שעקרו רגלם לילך לבית הכנסת או לבית המדרש (לעיל דף קב א) אף על פי שהתפללו ושינו מקומם אם הניחו שם מקצת חבריהם לא הוי היסח הדעת כל שכן הכא שיושב במקומו אף על פי שקורא ההגדה לא הוי היסח הדעת. אבל היכא דליכא שאר ירקי מאי. אמר רב הונא מברך ברישא אמרור בפה"א ואכיל וכי מטי אחזרת מברך על אכילת מרור. [דף קטו ע"א] א"ל רב חסדא לאחר שמילא כריסו ממנו חוזר ומברך על אכילת מרור אלא אמר רב חסדא מברך ברישא בורא פרי האדמה ועל אכילת מרור ואכיל ולבסוף אכיל בלא ברכה. והלכתא כרב חסדא ואמאי מטבל תרי זימני כדי שיראו התינוקות וישאלו. רב אחא בריה דרבא מהדר אשאר ירקי לאפוקי נפשיה מפלוגתא:

משנה ברורה סימן תעג ס"ק נו

(נו) ואינו מברך אחריו - אפילו אם אכל כזית לפי שברכה ראשונה קאי גם על המרור וכן"ל וע"כ ברכת המזון שפוטר את המרור שאוכל בתוך הסעודה קאי גם על הכרפס שאכל מקודם ועיין בביאור הלכה מש"כ בשם הגר"א בזה:

באור הלכה סימן תעג סעיף ו

ואינו מברך אחריו - עיין במ"ב וכתב הגר"א בביאורו דכ"ז הוא כפי שיטת המחבר בסימן תע"ד דמברך רק ברכה אחת על ב' כוסות הראשונים ומשום דהלילא והגדה לא הוי הפסק ולהכי אינו מברך ברכה אחרונה דאסמך ברכת כרפס יאכל המרור בלי ברכה אבל לפי שיטת הג"ה וכפי מנהגנו דמברך אכל כוס וכוס דא"א לסמוך אברכת כוס ראשון משום דהפסיק בהלילא והגדה וא"כ א"א לומר דסומכין אנו באכילת מרור אברכת כרפס שהרי הפסיק בהגדה והלילא (אלא דפטורא דמרור מברכה משום דהוי כדברים הבאים בתוך הסעודה דנפטר בברכת המוציא) וא"כ הרי חייב לברך ברכה אחרונה אחר אכילת כרפס כיון דלא שייך לסעודה הבאה אחר כן זהו תורף דברי הגר"א. ובאמת הרב מג"א נזהר מזה וכתב בסימן תע"ד דאכל כוס צריך לברוכי לכולי עלמא ואפילו למאן דס"ל דהגדה והלילא לא הוי הפסק ומשום דכל חדא וחדא מצוה בפ"ע להכי צריך לברך על כל אחת (וכמו שכתב הרי"ף בתחלת דבריו בשם רבוותא) ולפי דברי מג"א נדחו דברי הגר"א וכמג"א כתבו הרבה אחרונים למעלה בסימן קע"ח סעיף ו' זולת הט"ז עיין שם וצ"ל דגם כאן י"ל סברא זו דכרפס ומרור ב' מצות נינהו ולהכי אין אחת פוטר את חברתה וצ"ע: